

Beletristica, sciintie, arte, viétia sociala, moda.

Pest'a Domineca 5, 17 iuliu	Va esi in fia-care domineca, cu portrete si alte ilustratiuni; ca premiu se dau tablouri pompóse. La fia-care numera se alatura o cofla de romanu.	Pretiulu pentru Austri'a pe jul.—dec. 5 fl. pentru tablou 80 cr. Pentru Romani'a pe jul.—dec. unu galbenu, pentru tablou trei sfanti.	Nr. 27.	Cancelari'a redactiunii Strat'a lui Leopoldu Nr. 21, unde sunt a se adresá manuscriptele si banii de prenumeratiune.	Prenumeratiunile se potu face la tóte postele. Pentru Romani'a in librari'a dloru Sococu et comp. in Bucuresci.	Anulu VI. 1870
-----------------------------------	---	--	------------	--	---	----------------------

Proiectu de statute

BCU Cluj / Central University Library Cluj

pentru Societatea spre scopulu creárii unui fondu de teatru natiunalu romanu.

Capu I.

Scopulu, titlulu si midi-lócele.

§ 1. Se institue o Societate pentru crearea unui fondu, din care cu timpulu sê fia posibila infiintiarea unui teatru natiunalu romanu din-cóce de Carpati.

§ 2. Societatea pórtá numele: „Societate pentru fondu de teatru romanu.“

§ 3. Midi-lócele sunt:

- a) contribuirile si ofertele membriloru Societâti;
- b) alte oferte, legate si
- c) ori ce feliu de daruri si vinituri menite scopulu Societâti.

Capu II.

Membrii Societâti.

§ 4. Toti Romanii potu deveni membri Societâti.

§ 5. Membrii sunt:

- a) *fondatori*, carii dau odata pentru totu-de-una in bani gata séu in obligatiune formala 1000 fl.

Acestia se potu representá in adunâriile generale ale Societâti si prin mandatar.

b) *ordinari*, carii séu dau odata pentru totu-de-una in bani gata ori in obligatiune formala sum'a de celu pucinu 100 fl.;

acestia sunt membri pe viétia;

séu se obléga a dá cáte 6 fl. pe trei ani celu pucinu;

acestia sunt membri pe timpulu, in cátu corespundu obligamentulu luatú fatia cu Societatea.

c) Toti aceia, carii séu contribuescu mai pucinu decátu membrii ordinari, séu n'au calificatiunea personala d'a fi membri ordinari ori fondatori, sunt membri ajutatori.

Capu III.

Adunarea Societâti.

§ 6. Societatea si-manifesta activitatea prin adunarea generala, prin comitetulu centralu si prin functiunarii sei.

§ 7. Adunarea generala o compunu membrii fondatori, respective mandatarii loru, si membrii ordinari — cu votu decisivu, — ér cei ajutatori cu votu consultativu.

§ 8. Adunarea generala se tiene celu pu-
cinu odata pe anu.

§ 9. Decisiunile se facu prin majoritate de
voturi a celor de fatia.

§. 10. Agendele adunării generale sunt:

a) a-si alege unu presiedinte si unu vice-
presiedinte pentru unu periodu de trei ani;

b) a alege unu comitetu pentru adminis-
trarea afaceriloru sale;

c) a esaminá reportulu comitetului si a
decide a supra lui;

d) a alege comisiunile necesarie;

e) a votá speșele anuale;

f) a discutá a supra midilóceloru in favo-
rulu Societătii;

g) a defige locul si timpul pentru vfi-
tóri'a adunare generala.

Capu IV.

Comitetulu Societătii.

§ 11. Resiedinti'a comitetului e Pest'a.

§ 12. Comitetulu se compune din siepte
membri, a nume: unu presiedinte, unu vice-
presiedinte, doi secretari, unu cassariu, si alti
doi membri.

Comitetulu se constituie pe sine insu-si.

§ 13. Comitetulu póte formá subcomitete
pentru promovarea scopului Societătii.

§ 14. Comitetulu se alege pe trei ani. Mem-
brii potu fi realesi.

§ 15. Comitetulu va tiené siedintia in fía-
care luna odata; cerendu trebuinti'a, va tiené
si mai de multe ori.

§ 16. Comitetulu representa Societatea in
afara; elu ingrigesce de averea Societătii, de
observarea statuteloru, si esecuta decisiunile
adunării.

§ 17. Tóte actele in numele comitetului si
alu Societătii au sê fía subscrise de unu pre-
siedinte si de unu secretariu.

§ 18. Comitetulu va locá banii incassati la
unu locu siguru pentru fructificare. Elu va
portá registre despre tienerea in evidintia a
membriloru si altoru contribuitori, a timpului
de candu si a sumeloru capitalisate pentru
fructificare. Elu va face reportu adunării ge-
nerale despre tóta activitatea sa de peste anu.

§. 19. Comitetulu este respundiatoriu adu-
nării generale de tóte actiunile sale.

§ 20. Functiunea comitetului este gra-
tuita.

Capu V.

Dispositiuni generale.

§. 21. Societatea va incepe anulu seu in-
data dupa votarea acestoru statute.

§ 22. Candu fondulu Societătii se va urcá
la o suma, din care s'ar poté realisá infiintierea
teatrului natiunalu, adunarea generala — con-
vocata a nume pentru acestu scopu — va de-
cide a supra acestei cestiuni.

Totu odata ea va decide, déca Societatea
mai are sê existe ca atare, séu a se instituí o
societate a nume pentru teatru?

§ 23. Aceste statute dupa votarea lor se
voru substerne guvernului tierii spre sciintia.

Aceste statute votate de comitetulu esmisu
prin „programulu preparativu“ de la 7. aprile
a. c., se publica spre scopulu prevediutu in
acel'a-si programu, punctu II. lit. a.*)

Pesta, 6. julu 1870.

In numele comitetului :

Dr. Iosifa Hodosiu,
presiedinte.

Iosifu Vulcanu,
secretariu.

Lacrimelle.

In lacrime si in doliu afu o gema
avuta si stralucita.

Young.

I.

Lacrimelle, sante isvóre,
Margaritarei ceresci,
Balsami dulci, domnedieesci,
Stele scumpe cadietórie ;

Vestitori pii de dorere
Unui sufletu simtítoriu,
S'alinati unu mare doru
Numai voi aveti potere.

Candu si voi me veti uitá,
Dicu adio la viétia,
De dorori fiindu invinsu.

*) Acea alinea suna asié: (Comitetulu) a) va
elaborá unu proiectu de statute pentru acea Societate,
si lu-va publicá in diuariile romane, pentru a poté fi
desbatutu de catra publicu. Deschidemu dara cu pla-
cere colónele foi nóstre pentru ori ce debateri relative
la aceste statute.

Red.

Ca si-unu crinu me voiu uscá,
Candu pe sinu-i cade ghiatia,
Séu candu ceriulu s'a inchisu.

II.

Voi pe ómeni faceti frati :
Cersítoriu 'n umilire,
Ca si regele 'n marire,
Plangu de doruri sfasiati.

Daciele despoiate
Si-unu poporu nefericitu,
Dupa seculi s'au unitu
Prin voi lacrimi amate.

A cantáriloru regina
Pentr'unu doru ce o ranesce
N'are lacrimi, numai cântu.

Deci candu geme, candu suspina
Si amantu-i n'o alina,
Pléca fruntea spre mormentu.

III.

Spune-mi, mama iubitoria,
Plansulu candu te-ar parasí,
Ai poté óro traí,
N'ai mori suferitoria,

Candu speranti'a-ti vinitoria,
Alu iubirei fructu doritu
Inca 'n diori te-a parasitu ?
Tu copila visa'oria,

Ce 'n iubire te-ai pierdutu,
Candu descoperi câ nu-i sóre
Ci cometu ratecitoru ;

Ori unu fluturu ce pe-o flóre
O iubescce unu minutu,
Fara plansu te-ai stinge 'n doru.

IV.

Eu ori candu me asupresce
O dorere din trecutu,
Ori unu visu ce-a desparutu ;
Candu dorinti'a me ranesce,

Ori speranti'a m'amagesce
Aflu 'n lacrimi alinare,
Fortia, dulce consolare
Câ-ci planguandu doru-mi decresce.

Eu, ce adi sum osanditu
Sê-mi vedu tiér'a 'n degradare
Si 'ncatene a se frange,

Oh ! de multu asiú fi moritu,
Déca 'n ura si turbare
Celu pucinu nu poteam plange.

I. C. Dragescu.

Victori'a Romaniloru la Borsia.

(4. sept. 1717.)

I.

Dupa ce turcii luara de la republic'a venetiana insul'a Morea si alte parti ale Greciei, ei incepura a fi totu mai indrasneti, credeau a fi venitu tempulu, candu Ungari'a si vecinii ei sê mai simta odata atotu-poteriei'a otomana. In asemenea impregiurâri desperate, venetianii alergara dupa ajutoriu la Carolu imperatulu Romaniloru si rege alu Ungariei, care se si invoii si puse indata pre picioru de resbelu o armata imposanta si mai multe nâi, asié câtu, plutindu pre Dunare in diosu contra turciloru, aduse in uimire Ungari'a.

Cu tóte aceste, turcii inca nu desperara ; ei steteau fruntîsu cu o tabera de 180,000 feciori frumosi si superbi. Dar ducele Eugeniu, erou si invetiatu, i-nimicesce la Petru-varadinu, in 6 aug. 1716. Vizirulu si ag'a ianiceriloru remasera morti pre campulu luptei.

Timisiór'a cade in manile crestiniloru ; turcii se retragu la Belgradu in Serbi'a.

Imperatulu turciloru, Achmetu III. puse in miscare tóte pentru a nu lasá nestérta pét'a ce incepù sê adumbrésca glori'a armelorú lui, cascigata prin multe si gróznice versâri de sange. Deci elu poruncesce chanului tatariloru ca, dimpreuna cu domnia tierelorú romune, sê intre cu armata in Ardealu si in partea resaríténa a Ungariei, sperandu a poté estu-modu impartî armat'a Austriei din apropiarea Belgradului.

Tatarii resarira pre neaseptate in Ardealu si pornira pre la Baia-mare in diosu catra Ungari'a, prin Satu-mare catra comitatele Tisei. O parte din selbatecii óspeti luara calea preste Tisa, pre la Verecske, catra Ugozia, ér cealalta prin tiér'a Oasiului (ceru romanescu in perfectur'a Satu-marului), unde Bagosî, v.-comitele Satu-marelui, i-acceptá la podulu de la Remeti, cu unu corpu de haiduci ascunsi pre marginea drépta a padurei din apropiarea Remetiloru. Tatarii, la inceputu, respinsera ataculu haiduciloru ; dar mai tardîu haiducii s'aruncara ca fulgerulu a supra aripei stange a óstei tataresci care, lasandu o multîme

de cadiuti, se vediù silita a tulí la fuga pre la Negresci si trecundu dealulu catra Budesci (satu in Maramuresiu) inaintara pre la Giulesci pana la Vadu, langa riulu Izei, unde se intrunira cu ceialalti tatarari ce intrara din Ugoci'a, pre la Veleite in Maramuresiu, pentru a strabate pre valea Izei, pre la Borsi'a, catra Bucovin'a; de-óra-ce întielesera, câ armat'a crestina a nimicitu pe turcii de la Belgradu.

Bagosî erá totu la calcâiulu óstei tatarare; d'ací provine câ, in tóta calea loru prin Maramuresiu, pana la Borsi'a, tatararii numai ici-colea potura pradá si aprinde

La Pétr'a-Tiganului, in strimtórea ce desparte otarulu satului Barsan'a de alu satului Strimtur'a, Romanii din pregiuru, postati pre vârful stanceloru din drépt'a Izei, aseptau sosirea tatariloru si, intruniti cu Bagosî, atacara pe tatarari cari, nu cu pucina perdere, abié potura strabate prin ploia de glóntie si bolovani. Dupa acestu conflictu Bagosî cu puciniu sei haiduci se rentórse inapoi catra Satu-mare, lasandu pe poporu sê gate singuru cu tatararii,*) dupa cun scrie vice-comitele Maramuresiului, Vasiliu Stoica, din Joodu, 5 sept. 1717, catra contele Caroli, plangandu-se, câ nu póte stringe militia (nobilime) pentru a da pieptu cu tatararii, cari inaintáu catra Borsi'a.

D'ací se vede, câ poporulu romanu din resaritulu Marmatiei a remasu singuru in faci'a órdeloru tatarare.

Candu paganii s'apropriau pre valea Marei catra Budesci, cu scopu d'a trece pre la Borsi'a catra Bucovin'a, budescenii a tramesu pe confratele loru Ionu Popu, ca sê dea de scire borsieniloru intentiunea tatariloru. Cursoriulu alergá in puterea calu'ui si, ajungundu aprópe de Borsi'a, calulu i-cadiù mortu, si dinsulu merse pedestru pana in satu, unde spuse faim'a infioratória a venirei tatariloru.

II.

Preotulu d'atunci alu Borsiei, Lupu Sandru, din o vechia familia nobila romanésca, aduná intregu satu'u Borsiei la svatu, pentru a cercá medilóce de scapare contr'a furiei tatarare.

S'adunara micu si mare, barbati si femei, toti inspaimentati, bine simtîndu marimea pericelului ce-i ascépta. Unulu dîcea un'a, altulu alt'a si, precandu ei se certau estu-modu, pop'a Sandru i-intrerumpe cu vórb'a sa cea intielépta: Tatararii voru trece de buna-séma prin valea Strimtórei; dati, sê taiâmu padurea Strimtórei,

de ambe laturile (riului) Visieucului, precum se taia la capre, si candu dusmanulu va trece prin strimtóre, sê-o prevalimu a supra lui si sê-lu omorimu!

„Bine, asié vomu face!“ respunse adunarea si, dupa svatulu si porunc'a preotului Sandru, toti se inarmara cu securi si furce de fieru; fía care luà cu sine câtu potù din bunurile ce avea si esîra la padure, tramitiendu câti-va barbati calareti inaintea tatariloru, sê readuca scire despre multîmea, starea si apropiarea loru.

Uitati-ve! unu satu intregu, ca unu singuru omu, se muta in Strimtórea Borsiei; pericelulu comunu insufletiesce si unesce inimele.

Strimtórea, ce o amintimu atâtu d'adese ori, e o vale strimta, in departare de 2 mile de la Borsi'a, intre muntele Steolu si intre Gruiu-lungu, care e unu dealu inaltu si intinsu, acoperitu cu padure betrana. De la satulu Borsi'a pana la Strimtóre erá drumu spelatu de riulu Visieului, p'intre paduri, pana la riuletiulu Cércanelu, unde se incepe capulu Strimtórei, la pólele unui dealu inaltu, in vârful cu unu planu (siesu) de 1000 stangeni; din acestu dealu isvoresce Visieulu si cure la vale pana la puntulu ce se numesce Poposéla, de unde se deschide unu siesu destulu de largu pana la Borsi'a.

Mfi de manuri sunt in miscare pre cóstele Strimturci; molidii si bradii gemu sub loviturile securiloru, pre ambii tiermuri ai Visieutiului. In capetulu din susu alu Strimturei, la pólele muntelui Hesmariu, Chiaia, e unu locu strimtu. de 10 stangeni, intre stancele Gruiu-lungu si intre ale Steolului. Ací se gramadesce o baricada cumplita; din molidi betrani, inalti de 20—30 stangeni; numai paserea va poté trece in sboru preste acestu prilazu. . .

Pop'a Sandru e la inaltîmea chiamarei sale.

Unu cursoriu aduce vestea, câ tatararii s'asiediara in castre din susu de Saliste, dupa ce aprinsera, in trecerea loru, câte-va case.

Unu tataru curiosu intrá in o casa in Saliste, la unu omu cu numele Sandariu, care avea o femeia de totu svatósa si guraritia, d'altmintre fórte frumósa, cu numele Sand'a. Tatarulu o duse cu sine. Barbatulu Sandei, suparatu si nice pré, dîcea in sine: „Bine, bine, mîi tatarare! vei vedé si tu, cu cine am traitu eu.“ . .

In castrele tatarare se intempla, intr'aceste, lucruri serióse. In „gur'a vâlii tatarului“, cum

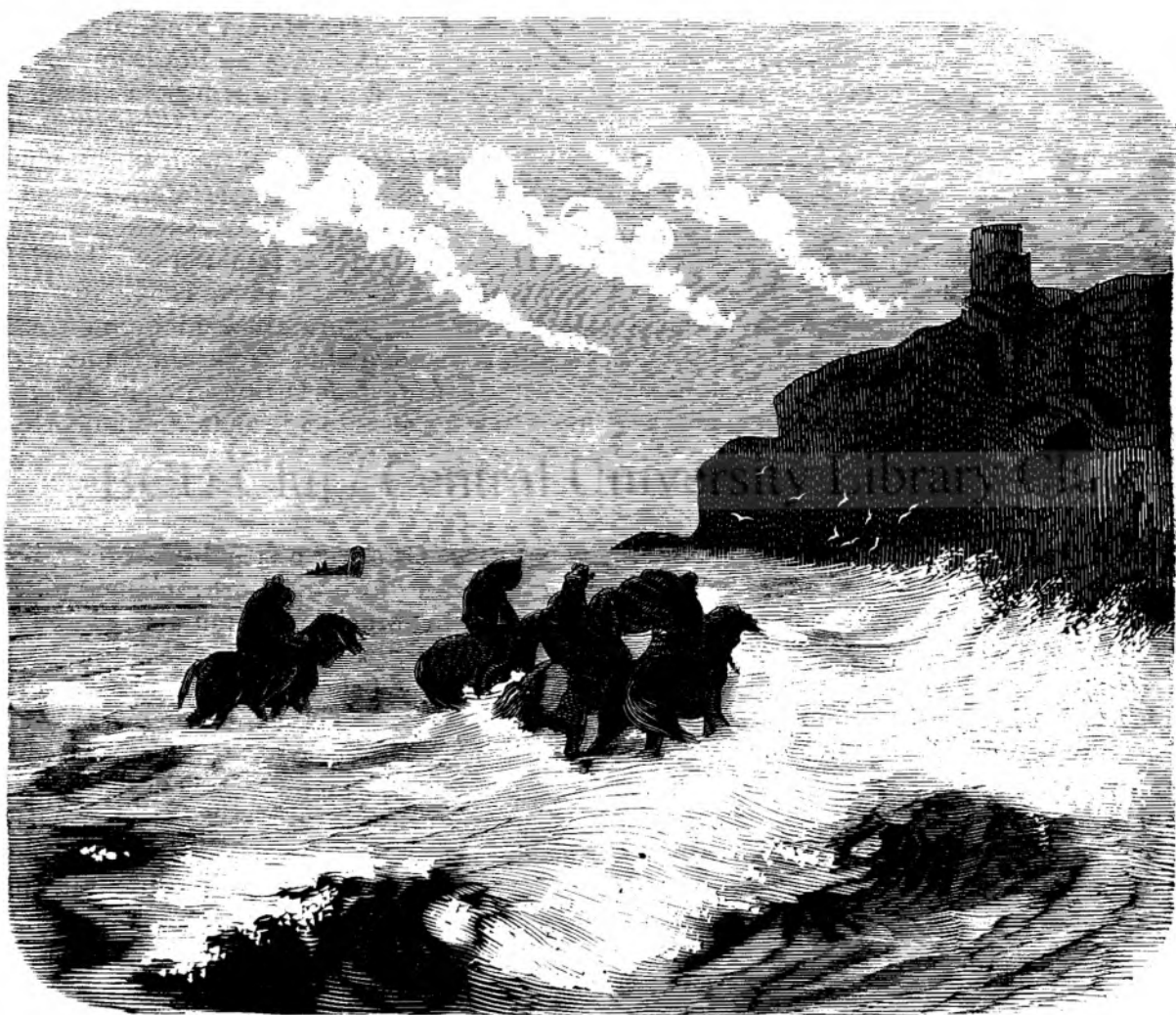
*) Vedi arch. ctelui Károlyi in Pest'a.

se numesce d'atunci acelu locu, doi romani, Vladu si Juga, steteau redîmati pre manunchiulu lanceloru loru si priveau la ostea tataru. Mai multi tataru i-observa si se rapediescu calari catra dinsii. Clipit'a e seriósã: doi romani in faci'a mai multoru tataru selbatici!

„Dâi, sê fugimu la iezeru (mocirla afunda)

cele d'oue lance poterice tramitu in sinulu lui Mahometu d'oue suflete de tataru. Ceialalti pagani, inspaimentati d'asemene s'orte, intorec dosulu si fugu in poterea caiiloru.

In castre se face larma, spaîma si cutremuru; órd'a tataru pléca catra Borsi'a. Dar nu te teme, Borsia! eroii tei sunt cu tine...

Marca urlá cu turbare, si se nisuiá a aruncá la tiermure pe temerari... (Cavalerii noptii, cõla a d'oua.)

— dîce Juga — unde caii tatariloru se voru cufundá si i-vomu piloní!“ Svatulu e bunu si fug'a sanetósã! Tempu nu erá de perdutu. Se punu in fuga si, ajungundu din susu de iezeru, stau pre locu. Tataru alérge in copce (galopu) dupa ei, saru in iezeru; caii se cufunda pana in pantece.

„Sunteti ai nostri!“ striga Vladu. Atunci

III.

In valea Strimturei, cale de 25 minute calariu, se pregatesce mormentulu tatariloru. Audiendu pop'a Lupu, cá tataru au ajunsu la satulu Salistea, adunà de nou pe bravii sei borsieni, si li-a graitu*) cu asemene vórbe intie-

*) Multe din datele insírate aci se vedu a fi scóse numai din traditiunea poporala. Red.

lepte si romanesci: Nu ve temeti, nu ve inspaimentareti! Totu barbatulu si tóta femeia sê stea barbatesce la loculiu seu si sê-si implinésca detorinti'a. Vedeti, si altminte, toti avemu sê morimu odata, in-câle-te (celu pucinu) sê morimu ca barbati si ómeni de omenia, in foculu luptei, cu implinirea detoríei ce o avemu pentru dulcea nóstra tíera! Eu voiú stá in vêrfulu Gruiului lungu. Voi, ve duceti, fíacare la bradulu si molidulu seu, cari au sê fía curmati de giümetate si mai bine. Candu vi-voiu dá semnu, fía-care sê îmbórde arburerele seu!

Toti au ascultatú, fara a díce vre-unu cuventu, au primitu svatulu si au plecatu fía-care la postulu seu. Buna scóla e frie'a de mórte!

Pre tempulu acel'a vatavulu Borsiei erá cutare Stefanu Hersu. Acest'a luá, dreptu glóba pentru óre-care escesu, unu numeru insemnatu de oi, din turm'a lui Mihailu Ciceu si Pavelu Hancigu, cari si-pasiunau vitele pre muntele Arsíciór'a. Acestia, maniosi pre vatavu, mersera a casa la elu in Valea Tisei si, intrandu in casa, incepura svada cu elu, mai apoi se luara de capu si se batura. Prunculu vatavului, Petru Hersu, inspaimentatu de drastic'a scena, se ascunse in hornu. Cei doi straini ucisera pe vatavu si o tulira la fuga. Copilulu esí a dóu'a dí din hornu si, mergundu in satu, vestí tragic'a mórte a parintelui seu.

Mihailu Ciceu si Paulu Hancigu, ingroziti de urmárite faptei loru ticalóse, apoi mustrati si de consciinti'a loru, s'au luatú la pribegitu prin padurile Borsiei.

Intielegendu cá tatarii vinu si voru trece prin Strimtur'a borsiana, ei se ascunsera între stancele d'a supra gurei Cércanelului, parte sê véda pe tatarí, parte ca, dandu-li-se privilegiu, sê se mestece între ei si sê se faca nevediuți prin lumea mare. Ací asceptara sê se-varsítulu intempláriloru...

IV.

Unu cursoriu alérga in poterea calului la pop'a Lupu, in Strimtura, si spune cá Borsia arde, beserie'a din mediloculu satului e in focu pana la vêrfulu crucii; tatarii fura, rapescú totu pre ce punu man'a; dar pre séra voru fi de buna-séma in faci'a strimturei, ca mane sê tréca preste munti in Bucovin'a.

Ací erá nóptea borsieniloru, ale carei momente critice, pline de temeri si sperantie, se potu numai intipuí dar a se descrie cu greu. Toti erau pre picióre, mosnegi si coconi (copilasi), barbati si femei; speranti'a si despera-

tiunea erau fórte aprópe d'olalta in inim'a Romaniloru din Borsia.

Incepe a se inserá; sórele a apusu in seninu ca in diu'a prima a facerii (creatiunei); cerulu e albastru, curatu si nu scíe, cá aburi de sange lu-voru acoperí nu preste multe óre.

Tatarii se asiédia in castre, in faci'a Strimturei, care e unu locu inaltu între riurile Visieu si Cercanelu; mí de focuri stralucescu in nóptea lina. Cine a potutu cugetá, cá acésta linisce este preludiulu unei gróznice inmormentári?

Nóptea trece între sperantie si temeri, tulburata numai de gemetele a 8 mí de crestini captivi, rupti cu sil'a brutalitáti din braciile dragiloru loru (din tienuturile Satu-mare, Ugoicia si Maramuresiu), spre a fi departati in tiere straine, in tierele sclavíei, unde crestinulu nu mai vedea vr'o radia de libertate...

Diorile incepu a reversá lumin'a loru obscura; s'apropia diu'a, candu crestinii scriáu 4 septembrie 1717, éra Tatarii 1134. In taber'a tataru apare o figura alba, inaintandu catra cortulu comandantelui, feciorulu chanului tatarescu. Erá o femeia investita in albu din crescetu pana in talpe, urmata de unu cortegiu de tatarí.

Ciceu si Hancigu erau descepti si priviau, dintre stancele Cércanelului, la tóte miscárite Mongoliloru. Cine ar fi si potutu dormiatunci; cu tóte cá, in diorii dioriloru, dómne, dulce e a te aliná in braciile somnului! Ei vediura d'alb'a femeia, ca o gratia, ca unu genú, condusa la catenele cortului tatarescu. „Mái Pavele! — sioptí Ciceu lui Hancigu — eu puscu tocmai intr'acolu; totu atát'a ni-e acuma; sê nu lasámu crestin'a in braciile rusínei, in manile pagani'oru!“ — „Déca tu pusci, eu inca voiú puscá!“ Si flint'a lui Mihailu Ciceu dede unu trasnetu, ce féce sê urle codrii din pregiuru. Pavelu Hancigu inca nu se imbiá, ci trosní un'a, cátu stancele gemeau. Amendouí implu de nou puscele sale: ecoulu muntiloru are de lucru — a tuná si resuná.

In strimtur'a Borsiei tóte erau gat'a a dá mongolului lovitur'a desperatiunei.

In castrele tataru se face unu sgomotu cumplitu. Diorile disparu; sórele se ivesce d'a supra muntiloru in tóta pomp'a sa; pre ceriu nu vedi vre-unu fluture de noru.

Tatarii sufla in bucine, batu tobele: e de plecatu iute, fara intardiare; cá-ci ataculu contrariu s'a inceputu. Dar ce sciau ei despre cele pregatite in cóstele si in valea strimturei? Ei credeau, cá armat'a Maramuresiului e la spatule loru, d'acolu vinu trasnetele.

Deci plecara; totu insulu voiá sê mérga mai înainte, sê mérga? sê fuga din tóte poterile. Fruntea órdei ajunse la Chiai'a strimturei, unde intempinà baricad'a colosala; mediloculu si cód'a se imbuldiá înainte, fara a scí, câ fruntea sta pre locu inmarmurita. Toti erau intre parerii strimturei. Pop'a Lupu Sandru si-face cruce si apoi siuera si striga din respoteri, candu éca, dóue selbe se imbórda, vîgeindu si crîscandu, catra vale, preste órd'a inspaimentata. O tacere profunda, grozava, si apoi vuetu teribilu! Tîpete, vaicte si gemete, strigete si urlete turbate implu gur'a strimturei. Caii renchiéza ingrozitoriu. Erá unu momentu inspaimentatoru. Nimene nu sciá, clip'a urmatória ce va aduce.

Candu tatarii audîra puscaturele si semtîra puterea glóntieloru, uitara de cei 8 mii sclavi; fîa-care se nisuiá sê scape din castre, sê tréca înainte prin Strimtura, p'ntre munti; câ-ci inapoi'a lor, credeau ei, vine mórtea. Cuprinsi de spaim'a mortii, tóte le uitâmu, nimicu nu pretiuimu, nice chiaru viéti'a, numai sê potemu fugí înainte...

Ciceu si Hancigu, vediendu, câ tatarii fugu si lasa prinsonierii legati, alergara la acesti nefericiti pentru a-i eliberá; taiara curelele si funiele, cu cari erau legati si, in una-dóue patrâri de óra, toti captivii erau in libertatea lor.

Tatarii ramasii viui incepura a se grupá; si acum se incepe unu omoru inffloratoriu, intre tatarii viui si intre borsieni; liberatii inca si-facu partea detorfei lor. Care-de-care voiá sê fîa mai bravu in uciderea mongolului. Puscele securile, cósele, palosiele aveau de lucru, in manile barbatiloru si femeiloru.

Míi si míi de tataru si-au afflatu mormentulu intre tiermurii Visicului. Traditiunea spune, câ tatarii s'adresau atunci catra Romani cu aceste vórbe conciliatórie: „Lasa Romanu, si eu crestinu!“ Adeca, da-mi pace, câ me voiu face crestinu.

Map'a catastrala, in folio, facuta in 1786, sub intieleptulu Iosifu imperatu, inca amintesce gróznic'a cadere a tatariloru, insemnandu Strimtura'a Borsiei cu o cruce si dóue sabie incrucisiate. Ací e scrisu: „17,000 Tartaren sind hier im Jahre 1717 geschlagen.“ (17,000 de tataru fure omoriti ací.) Intre acei caduti fû si comandantele órdei barbare, feciorulu frumosu si teneru alu chanului din Crimea. Map'a susmemorata se afla in archivulu erarialu in Sighetulu-Maramuresiului.

Acei ce potura scapá din calamitátile lup-

tei, apucara pe riu in susu catra muntele Steolu si, persecutati de borsienii lui Lupu Sandru, au fugitu preste muntele Cóst'a Plaiului. Persecutorii vediura din vârfulu muntelui Cif'a, cum alergau scapatii preste muntele Bratila catra Bucovin'a.

Invingatorii s'apucara si culésera apoi tóte spoliile ce tatarii le rapira in calea lor prin Ardealu si Ungari'a, si pornira catra casa, ducundu ffa-care acea ce potea. Prisonierii eliberati s'au reintorsu fîa-care in braciele dragiloru sei.

In nóptea urmatória vení unu viscolu cumplitu; o ruptura de noru ingropà in nasipu si molu cadavrele si sculele ce remasera pre campulu luptei.

Tenerii povestescu si adi, in noptile lunge ale iernei, in siedietori, cele audíte de la mosi-stramosi despre batal'á sangerósa din valea Strimturei. Cum flecâii prindeau caii tataresci, de prin semenature si holde, cum i-vindeau câte cu 6 florinti unulu, s. a.

In dílele urmatórie sosira si ostile nobile din tier'a unгурésca, colonelulu Pivoda cu ostile regesci, si rapira de la borsieni totu ce acestia luara de la tataru. Ast'a a fostu remuneratiunea romaniloru din Borsi'a pentru bravur'a lor si pentru eliberarea a 8 mii de crestini. Sic vos non vobis!...

Din acésta cauza, Romanii din Borsi'a si Moiseiu indreptara catra gubernatorulu tieriei o plansóre pentru nedreptátile ce li se fécera. Acestu documentu inca adeveresce, câ nice Bagosí cu nobilimea (precum afirma unii), nice óstea regésca n'avù parte in victori'a gloriósa din strimtura Borsiei, ci numai si singuru Romanii.

Alessiu Anderco.

Catra A. R. . . .

Decandu prima data, scumpe! te-am zaritu,
Visulu si speranti'a mi-au intineritu;
Cinii vietii mele éra inflorescu
Decandu sum ferice, decandu te iubescu.

Dulce ti-este vocea, dulce-alu teu surisu.
Ce-mi preface lumea intr'unu paradisu;
Palid'a ta facia cu alu ei seninu
Stinsu-mi-au dorerea, stinsu alu meu suspinu.

Candu s'ascunde ceriulu intre negrii nori
Si furtun'a vérsa flacari de fiori
Preste lumea trista: numai noi traimu
In lenisce dulce — decandu ne iubimu.

Elen'a Novacu.

SALONU.

Conversare cu cetitóriile.

— Pest'a 14 iuliu. —

(Ce este mai neplacutu, — sentinti'a dvóstre, — votulu meu, — sesonulu mortu, — dar totusi periculosu, — o comedia francesa, — surisulu si lacrimile femeiloru, — bóle periculóse, — istetîme femeiesca, — mod'a la scalde, — mod'a cea mai noua, — istori'a unei inghiatiate.)

In fine ori câtu sê me cugetu, nu sum in stare a spune cu positivitate, ce este mai neplacutu: a scrie acêsta „conversare“ sêu a o ceti?

Decideti dvóstre!

Pronunciati apoi sentinti'a dvóstre, déca este vr'o placere a siedé acuma la mésa, in caldura de trei-dieci de graduri, si a scrie cu sange rece, sub impresiunea unei ferbintiele cumplite, despre... ce sciú eu inca!... sêu a ceti apoi rezultatulu acestei lucrâri ostenitorie?

Eu unulu mi-asíu dá votulu, câ este multu mai placutu a petrece unde-va la recóre, departe de acêsta camera redactionala, — si la umbr'a unei gradini frumóse a nu ceti nici o conversare — de acést'a, ci a conversá cu o dína incantatória, sêu cu unu... dvóstre veti sci cu cine!

De cumva ar depinde numai de la mine, si eu asiú urmá conformu votulu meu; asiú lasá in loculu meu pe altii sê converseze dînsii cu dvóstre — pe harthia; éra eu departe de acêsta camera redactionala, la umbr'a unei gradini frumóse... s. c. l... s. c. l... ca mai susu.

Sum convinsu, câ onorab. mele cetitorie voru recunósce in unanimitate, câ vorbii din adanculu animei mele. In acestu sesonu secu, ce se numesce alu „crastavetiloru morati“, cine n'ar petrece mai bucuosulu ori unde decátu intr'unu orasiu, unde nu este nimica, afara de — caldura?!

Dar cu tóte câ acestu sesonu e fórté pacinicu, dînsulu e celu mai periculosu — dóra intre tóte celelalte sesonuri. Este unu ce curiosu, póte unu jocu alu naturei, câ femeile mai alesu in aceste lune se bolnavescu. Si sermaneile intr'atát'a se bolnavescu, incátu negresítu trebuie sê mérga unde-va la — scaldá, unde apoi se vindeca de minune bine — pungile barbatiloru.

Este o vechia, dar gentila comedia francesa, intitulata: „Ea trebuie sê mérga la scaldá!“ De siguru si dvóstre o cunósceți. E bine, déca dóra n'ati audítu de ea, n'aveti decátu sê mergeti in aceste díle la ori care familia cu „bon ton“, si veti vedé-o. represintata acolo in diferite forme.

Bietulu barbatu se trediesce numai, câ nevést'a lui, care tóta érn'a si primavér'a a fostu sanetósa, de odata se bolnavesce, si se bolnave-ce reu, incátu barbatulu trebuie sê creeze parale ori de unde, si s'o duca la scaldá sê se vindece, câ-ci altu-felu ea ar mori.

Ea lu-róga mai antáiu printr'unu surisu, — si déca acést'a nu folosesce, urméza suspinele, si in urma lacrimile, si-apoi care barbatu ar poté resiste lacrimeloru?

Bólele aceste „periculóse“ apoi variéza conformu

scaldeloru ce sunt chiar in moda. Femei'a cu minte déca si-propune sê mérga la o scaldá óre-care, mai antáiu scrutéza, câ in ce bóle folosesce scald'a aceea, — si-apoi si dîns'a se plange barbatulu ei numai de bóla aceea.

Intr'o dí gasíi pre o frumósa nevéstá cetindu o carte, in care erau descrise mai multe scaldi. La intrebarea mea, câ ce cautá in cartea aceea, ea respunse:

— Cautu câ ce bóla se vindeca la Marienbad.

— Dar pentru ce?

— Pentru câ si eu dorescu sê me ducu acolo, si inca nu sciú ce bóla sê spunu barbatulu meu.

Ea surise, eu asemenea, si admirai istetîmea spiritulu femeiescu. Unu barbatu de siguru n'ar fi atátu de ingeniosu in asemenea impregiurâri.

Dar sê nu ne mirâmu de atractiunca femeiloru pentru scalde, câ-ci sciúmu, câ in sesonulu presinte ele numai acolo potu sê esceleze in toaletele loru cele mai nóue, câ-ci acolo e lume admiratória.

De n'ar merge ele la scalde, unde petrecu acuma toti barbati — sanetosi, unde si cine li-ar face câte unu complimentu pentru nóu'a loru palaría, numita „frou-frou?“ — cine li-ar laudá gustulu pentru alegerea parasolului, a carui codorisece represinta o maciúca, de care ele se si radiema candu se preamba? — ah preambarea loru! Sê ne oprimu aci.

Sciti dvóstre care este mod'a cea mai nóua? De nu sciti, apoi nici nu o veti ghici; dar de sciti, rogu-ve nu o acceptati, câ-ci acêsta moda ve amenintia frumseti'a, ea pretinde diformarea majestósei talie femeiesci!

Acêsta moda curiósa se repórta la ambletulu femeiescu. Ea trebuie sê amble gârbovita inainte, pentru ca astu-felu decoratiunile de dinapoi sê se védia mai bine, si pentru câ altu-felu dinainte n'ar poté atinge cu maciúca parazolului seu pamentulu.

Pentru astu-felu de interese minútóse apoi ele si-sacrificá frumseti'a taliei loru, si ambla par câ ar fi gábóse. Asta-i mod'a, ce sê faci?!

Se intielege, câ asemenea bóle numai la scalde se potu — vindecá, câ-ci numai acolo se afla in timpulu presinte admiratoru de ai modei

Dar sunt bóle si mai periculóse.

In iérn'a trecuta asistam la unu balu si me uitam la junimea dantiatória. Erá la ordine chiar cotillonulu. Nu departe de mine dantiá o tinera novéstá blondina cu unu june brunetu. La figurele primo ei pareau a conversá cu multa afabilitate. La figurele urmatórie nevést'a surideá. La ultim'a figura junele aduse nevestei o inghiatiata. Serman'a, se plangea de o ferbintiéla cumplita.

Cunosceam atátu pe nevéstá, câtu si pe junele ei cavaleriu. Ea erá nevést'a unui cunoscutu alu melu; éra dînsulu ab-olvi drepturile de odata cu mine.

Dílele trecute lu-intelnii pe strada. Lu-intrebai, ce mai face? Elu mi-respondé, câ are sê plece peste câte-va díle la scaldele de la Ischl.

Alalta eri vedíui si pe barbatulu nevestei. Lu-intrebai cum se afla soci'a sa?

— Reu, — respunse elu.

— Cum asié?

— E bolnava.
 — Ah!... ce bóla are?...
 — Nu știu. Ea veseleşce pe dî ce merge. Me dóre anim'a, candu o vedu...
 — Intielegu dorerea ta...
 — Acuma ne pregatimu sê mergemu unde-va la scalda, acolo dóra se va vindecá si dins'a.
 — La care scalda voiti sê mergeti?
 — Ea me róga s'o ducu la Ischl, câ-ci ból'a ei n' mai acolo se póte vindecá.

Sermanulu barbatu, elu nu sciea ce bóla are nevêsta-sa. Pe semne elu nu scie, câ ból'a ei e vechia, duréza inca de pe timpul carnevalului, si câ aceea e efectulu — reclei. Inghiatia'ta din cotillon a fostu fórté rece, acést'a a recitu si amorulu ei, incâtu trebuie vindecata la Ischl.

Grigiti dar voi barbati tineri, ca nevêstelu vóstre sê nu priméscu multa inghiatia'ta de la cavalerii lor, câ-ci vedeti ce bóla teribila póte sê produca o — inghiatia'ta!

Josefu Vulcanu.

Curierulu modei.

— Pesta 13 iuliu. —

Suntemu in sesonulu mortu. Tóte stagnéza, mo-d'a asîdere. Indesiertu ne ducemu in locurile publice, pe acolo nu mai gasimu nici unu modelu de toaleta. Teatrele parte stau inchise, parte sunt cercetate de acea parte a publicului, care nu contribue multu la crearea modei. Concerto nu mai sunt, promenadele stau góle. Caldur'a cea cumplita a pefugatu tóte toaletele.

Unde sê ne ducemu dara, ca sê potemu totu-si inregistra ce-va in acést'a rubrica de mare importantia in o fóia redactata pentru dame?

Sê mergemu in balurile de véra!

In aceste baluri, arangiate sub ceriulu liberu, cele mai multe vestminte se facu din crépelisse albu, cu decoratiuni de pantlice colorate.

In ultimulu balu, la care asistaramu in paduriti'a orasiului, vestmintele albe cu decoratiuni de rosa erau in preponderantia; dar afara de aceste mai erau si decoratiuni vênete, verdi si rosie, cari asîdere denunciau unu bunu gustu.

Vestmintele de crépelisse albu se pórtu si pe strade, si a nume intrebuintate pe tunica de metasa colorata. Cele brodate sunt fórté elegante, si cósta 20—40—60 fl.

Vestmintele de gaze, crép chiné, grenadine si barege, asîdere se pórtu multu; cele dóue prime se intrebuintéza spre tunica de metasa négra séu de colórea floriloru vestmentului. Vestmentulu se póte compune si asié, ca tunic'a si incetíturile sê fia din gaze séu din crép chiné, éra sucn'a de metasa.

Crépelisse-ulu se póte intrebuintá si numai ca decoratiune. De exemplu sucna de grenadine rosa, pe acést'a in schimbându-se o incetítura de grenadine si crépelisse, de atâte ori de câte ori voimu; tunic'a póte fi tóta din crépelisse, séu póte sê fia numai dinainte crépelisse, ér dinapoi grenadine séu intorsu.

Camesi'a de dintele negre, si tunic'a asemenea négra se potrivescu bine la vestmintele de metasa cu spacelulu taiatu, si se pórtu multu atátu la preambulare, câtu si in serate.

CE E NOU?

* * (In numerulu presinte) publicámu proiectulu de statute pentru Societatea, carea se va infintiá la Dev'a spre scopulu creárii unui fondu, din care sê fia posibila infintiarea unui teatru natiunalu romanu din cóce de Carpati. Onorab. publicu va cunósce din aceste statute scopulu Societáti, ce are a se instituí, precum si midilócele prin cari ea spera a realisá acelu scopu. Remane acuma, ca intregu publiculu nostru sê mediteze seriosu a supra acestei cestiuini grave si sê-si manifeste opiniunile pe calea diuaristici; ca astu-felu la adunarea de la Dev'a sê potemu pune temelie durabile la infintiarea acestei institutiuni eminentemente natiunale, care este un'a dintre necesitátile nóstre cele mai ardente.

* * (Adunarea de la Nasedu) a Asociatiunii trans. are sê fia fórté interesanta. Atátu frumseti'a locurilor, câtu si ospitalitatea connatiunaliloru nostri de la Nasedu, dar mai alesu actulu principalu alu acestei adunári, adeca alegerea presiedintiloru si comitetulu Asociatiunii, voru indemná de siguru pe multi din tóte partile a se presintá la acést'a adunare. Adunárele Asociatiunii transilvane mai alesu in anii din urma devenira unu eminentu locu de intelnire pentru toti aceia, carii se intereséza de prosperarea si cultur'a poporului romanu. Suntemu convinsi, câ si la adunarea acést'a va participá unu publicu numerosu, cu atátu mai vêtosu, câ Nasedulu e aprópe de Bucovin'a, de unde asîdere se speréza óspeti multi.

= („Romanulu“) publica, in numerulu seu de la 20 iuniu, respunsulu onorab. dne Mari'a C. A. Rosetti, la adres'a junimei romane din Vien'a, care a fostu rogatu-o, sê faca, in societate cu celelalte dómne romane, o invelitóre pentru urn'a votiva, ce se va pune pro mumentulu lui Stefanu celu Mare, cu ocaziunea celebrárii sacrei lui memorie la manastirea Putnei. Dn'a Rosetti descrie, cu coloru fórté viue, in respunsulu seu, trist'a situatiune actuala a Romaniei, imbarbatéza junimea si promite câ, dimpreuna cu gentilele sale sorori din capital'a Romaniei, va cercá sê implinésca dorinti'a nobila a junimei romane, facundu o invelitóre démna de memori'a divulu Stefanu, care va remané pururea unu modelu sacru de virtute, patriotismu si eroismu pentru toti fiii poporului romanu. Onorab. romane din Iasi inca si voru dá nobilulu sucursu la gatierea invelitórei, si in districtele moldovene s'aduna oferte pentru scopulu serbatórei, care trebuie sê fia marétiá precum marétiá este suvenirea ce ne léga de Stefanu celu Mare.

= (Unu maialu frumosu) s'a arangiatu, in a dóu'a dî de Rosalie, in dumbrav'a „Cornés'a“ langa Siomeut'a, prin dnii George Nemesiu, castelanu districtualu, si Teodoru Blaga, invetiatoru, in favorulu scólei poporale din Siomeut'a. A recéitu fórté splendidu. — Junimea din Siomeut'a — continua corespundintele nostru — voiesce a arangiá, la finea lunei curente, unu balu in favorulu teatralu natiunalu; comitetulu arangiatoriu si-a si inceputu functiunea. — Salutámu viulu interesu, ce se manifesta, din tóte partile, in favorulu ideii teatralu natiunalu!

= (Eclipsea lunei) ce se incepu, in 13 iuliu sér'a la 10 óre, durá pana dupa mediulu-noptii si atrase unu publicu numerosu in padur'cea Pestei, de-unde s'a potutu vedé fórté bine, cum lun'a intréga se ascundea succesivu dupa unu parete de umbra rumena obscura.

Ceriu lu erá curatu, azurulu lui preseratu cu stele, si numai lun'a adumbrita formá unu puntu miraculosu, care pare a scirbá armoni'a incantatórie dintre lámplionele si albastrulu firmamentului. Modest'a nóstra societate, unu deputatu, unu redactoru si unu altu jurnalistu, s'asiediá pre pagistea móle a insulei „Paunului“ si d'ací priviamu frumosulu fenomenu, care baga atáta frica si cutremuru in tierenii nostri superstitiosi, cari sunt gat'a sê-ti jure, câ vêrcolacii au mancatu lun'a. Droptu acea, candu sórele séu lun'a incepe a se intunecá, ei scotu din tind'a casei loru tóte lantiurile de caru si léga cu ele gardurile, sperandu a poté legá estu-modu si apetitulu vêrcolaciloru. Acésta superstitiune, dupa cum marturesce si celebrulu nostru Alexandri, este remasítia din timpulu daciloru, de-óra-ce insu-si Ovidiu, geniulu esilatu din Rom'a, o pomenesce in poesiéle sale, unde vêrcolaciulu apare in cuventulu latinu: vermicolacius.

= (*Deputatii romani*) din camer'a Ungariei felicitara, pre cale telegrafica, pe venerabilulu metropolitu romanu, dr. Ionu Vancia (precandu erá inca in Rom'a) pentru energie'a aparare a drepturiloru besericeii romane gr. cat. contr'a atacuriloru ce i-se fécera din partea jesuitiloru in conciliulu de la Rom'a. Présant'i'a sa va petrece, dupa cum intiele-seramu, mai multu tempu in Pest'a si, sperámu, nu se va departá d'ací pana ce nu va fi esoperatu implinirea dorintiei generale a romaniloru gr. c. pentru tienerea congresului loru nationalu-besericescu. (Présant'i'a sa a plecatu deja la Blasiu. Red.)

= (*Dlu Dr. Vasile Glodariu*) profesoru la gimnasiulu romanescu din Brasiovu, invita, prin unu apelu insufletitoriu, pe toti profesorii si invetiatorii din tierelle romane, la o conferintia didactica, in Avrigu, loculu nascerii si repausárii marelui dascalu si adevaratulu apostolu alu Romanismului, George Lazaru. Scopulu acestei conferintie va fi reunirea poteriloru didactice romane, conformu ideiloru si cerintieloru tempului modernu, pentru a inlesni si promove cultur'a si prosperitatea poporului romanu in parte si preste totu. Sublima este misiunea dascaliloru, sublima si sacra: a fi respanditori luminei si promotorii prosperitatii! Acea ce noi dorimu si ceremu adi de la dascalii romani, este ca sê si-precépa deplinu acésta nobila misiune a loru si sê raspunda cu iubire si promptetia la apelulu dlui Glodariu; sê se grupeze cu zelu si devotamentu sub flamur'a Minervei, pre care este scrisa devis'a: Sê ne luminámu noi din noi insi-ne! Sê ne unimu, sê conferimu! In unire este poterea, in conferintie lumin'a. „Unde sê se discuta intrebáriile cele mai vitale, cari taia in tóta viéti'a scolara; unde sê se caute principiile cele mai sanetóse si mai acomodate cu indigentiele, cu firea si aspiratiunile nóstre, sê se adópte metodele cele mai logice si sê se introduca didactic'a cea mai practica si mai usióra, déca nu intr'o conferint'i'a generala a nóstra, a invetiatoriloru?“ — díce dlu Glodariu. „Conferint'i'a generala este acelu motoru puternicu, carele inaintéza prosperitatea morala, spiritala, materiala si formalá a invetiamentului. Conferint'i'a generala insufletiesce, desamortiesce, incaldiesce, intaresce si inaltia poterile intelectuale, morale si materiale ale corpului invetiatorescu.“ Acésta conferintia se va tiend in 19, 20 si 21 iuliu, cal. vechiu, 1870, precum spuseramu mai susu, in Avrigu, in Transilvani'a.

= (*Présant'i'a Sa arceiepiscopulu romanu Siaguna*)

oferi, din caset'a sa privata, unu adausu de 600 fl. v. a. la fondulu scólei romane „Radu Negru“ din Fagarasiu si altulu de 2000 fl. v. a. pentru fondulu gimnasiului romanu din Bradu, intemeiatu de zelosii romani din prefectur'a Zarandului. Sentímu o mangaiare sincera, candu ne vedemu in dorit'a pusetiune d'a poté inregistra in fói'a nóstra asemone fapte generóse. Numai d'aru fi imitate de toti cáti le potu imitá, ca sê potemu dá poporului romanu instructiunea salvatória, lumin'a vivificatória!

Literatura si arte.

= (*„Femei'a*) si misiunea ei in familie si societate“, scriere a dlui Constantinu Eraclide, se póte procurá de la ori-care libraria din Bucuresci. Pretiulu unui esemplaru este de 3 lei noui. N'amu cetitu acésta carte, n'o cunóscemu; titlulu ei inse ni promite multu.

= (*Dlu Millo*) continua in Orastia frumósele sale representatiuni. D'acolo va trece la Clusiu, unde i-se-va dá in despusetiune teatrulu localu (ungurescu.)

Dia strainetate.

= (*Cea mai importanta cestiune política*) este adi, in Europ'a, candidatur'a altetiei sale Leopoldu de Hohenzollern (frate alu M. Sale Domnului Romaniloru) pentru tronulu Spaniei. Soci'a altetiei sale e fic'a unei dinastie ispanióle. Dupá cum se afirma, elu primu candidatur'a, si se crede, câ majoritatea camerei ispanióle lu-va proclamá, in scurtu tempu, de rege alu Spaniei. Acestu faptu produse o rea sensatiune in Parisu; Grammont, ministrulu afaceriloru osterne, s'a pronunsiatu, in corpulu legislativu, cu multu focu contr'a candidatur'eii din cest une. Diurnalele straine céerca, in acestu evenimentu, unu „casus belli“, intre Franci'a si Prussi'a cari, de unu tempu incóce, nu-si pré complimentéza, un'a alteia. Nu m'asiu mirá delocu — dícea mai ieri unu omu politicosu — déca, in asta caldura mare, asiu vedé in flacare cas'a dómnei Europ'a...

= (*Statistic'a dramatica*) francesa ni spune câ, de la 1 sept. tr. pana la finea lui maiu 1870, s'au presintatu directiunei teatrului Odeonu din Parisu 251 manuscrise, cari consistu din 637 acturi. Tóte piesele presintate fure cetite, esaminate si s'a facutu despre fia-care raportu specialu, in care au fostu desfasurate motivele primirei séu refusárei: lucru nu pré bagatelul! Dintre aceste 251 pie-e s'au primitu de bune numai diece! — D'ací vedemu, câtu de mare este in Franci'a numerulu aceloru ce se ocupa cu dramatic'a, câtu de multa labóre se sacrifica pentru a pune sub ochii publicului francesu o scena salutará si démna de nobilulu poporu francesu; dar d'ací potemu, de alta parte, sê ne convingemu, cu derere, câtu de miseri suntemu, între altele, pre terenulu artei dramatice, câtu de pucinu interesu se aréta, chiaru si din partea celoru mai chiamati, pentru promoverea si inflorirea artei nóstre dramatice. O singura drama originala romanésca s'a representatu in stagiunea trecuta pre scen'a romana din Bucuresci! — Flere possumus, sed juvare non...

= (*Aneversarea 33*) de la intronisarea reginei anglese, Victoria, s'a celebratu cu multa pompa in 20 juniu a. c., in tóte urbile Angliei. De la intronisatiunea ei, pana in momintele presinte, s'au schimbatu toti domnitorii Europei — afara de principii tierelorlu: Braunschweig si Schwarzburg-Sonderhausen. In acestu

tempu 8 parlamente si-au terminatu functiunile lor legislative, si 14 ministerie se succedara in Angli'a. Erá anulu 1837, 20 juniu, candu arceiepiscopulu de Canterbury si camerariulu de Windsoor alergara, la 2 óre in diori, la palatulu Kensington, pentru a insciintiá pe tener'a princesa, Victori'a, despre mórtea regelui Williamu IV. Erau 5 óre precandu dinsii ajunsera la palatulu, in care Victori'a locuía dimpreuna cu mama-sa, princes'a de Kent. Portariulu, necunosundu pre cei doi demnitari, i-lasà, sê cam ascepte, msi antâiu in curte, apoi in salonulu de conversare. Dupa unu tempu indelungatu, precandu escelentiele lor nu mai aveau picu de pacientia, si dupa ce camerariulu smaci, cu fórte pucina crutiare, clopotielulu ce serviá in interiorulu salónelor, se ivi giupanés'a guvernanta, spunendu cu frica si cutremuru, câ alteti'a sa princes'a dórme unu somnu fórte aduncu, dórme „dusa.“ dupa dîs'a romanului, si nu cutéza s'ó trediésca. „Amu venitu pentru cestiuni de statu, pré ponderóse, si in asemene casu dsa somnulu va face bine si va concede rogamintei nóstre!“ Dupa câte-va minute, princes'a aparù in vestminte albe, cu panzatura alba pre capu, cu perulu undulandu pre umere si cu ochii plini de lacreme. Tramisera indata dupa ministrulu presiedinte, si consiliulu secretu de statu tienù siedintia la 11 óre inainte de média-di, in care se presintà si jun'a regina insocita de mama-sa. Tener'a domnitória depuse juramentulu in manile lordcancelariului tieroi, apoi primì voturile omagiale ale duciloru de Cumberlandu si Sussec, asemene si insemnele demnitare ale ministriloru, pe cari i-numì de nou, primindu juramentulu lor oficialu. D'atunci încóce s'a stinsu o generatiune, reshelo si revolutiuni fécera stranutâri si devastatiuni grozave in lume, numai regin'a Angliei nu si-perdù corón'a nice simpatia, increderea si iubirea supusiloru sei. Ferice de acésta regina!

= (*Victoriu Sardou*) renumitul autoru dramaticu, fu recomendatu publiculu francesu, mai antâiu, de domnisór'a Déjazet, amabil'a directrice a teatrului Déjazet din Parisu. Poetulu cercetá prima data in vill'a ei de pre port Seine pe frumós'a Déjazet. „Ce poftesci?“ întrebà ea pe junele autoru, ce intrà in locuintia ei, palidu si de totu confusu. „Am adusu o piesa dramatica, autorulu careia sum eu.“ — Câte acturi are?“ — „Cinci.“ — „Cinci acturi!“ „Sciu, câ te vei fi ustenitu in atât'a scriere: Siedi iute, éca unu scaunu, si repauséza!“

= (*George Sand*) terminà, dílele trecute, noulu seu romanu „Malgré tout“, destinatu a promove emancipatiunea si egal'a-indreptatire a femeiloru. Fóiele francese vorbescu cu multa placere despre acestu romanu, descoperindu in elu realitâti caracteristice mai multe decâtu colori romantice.

= (*S'a intemplantu in Americ'a!*) Unu domnu, imbracatu in fracu, cu neframa alba la grumadiu, intrà mai de-una-dî la redactorulu unei fóie din Ohio si lu-agrà in tonu rece dar destulu de loialu: „Domnulu meu! In fóia dtale a aparutu unu comunicatu eronatu.“ — „Imposibilu! ce felu de comunicatu?“ — — „Fóia dtale vorbesco despre óre-care M., care ar fi fostu condaunatu si spendiuratu, prin concotatiunii sei, pentru óre-care fapta criminala. Acelu M. sum eu insu-mi, te rogu indrépta acestu comunicatu eronatu.“ — „Ast'a nu se póte!“ — „Nu se póte? Eu inse te asiguru, câ eu sum acelu M. si n'am comis fapt'a numita, nice n'am fostu spendiuratu. Déca nu-mi vei im-

pliní rogarea, sum indemnatu sê presupunu, câ — ti-ai pierdutu mintile!“ — „Ast'a se póte, dar eu nu potu nice-de-cum sê revocu comunicatulu!“ — „Te voiu acúsá inaintea justitiei!“ — „Poti face, ce vei vré; eu potu, celu multu, sê comunicu publiculu meu, câ funi'a spendiuratória s'a ruptu si dta ai remasu, din intemplare, in viétia. Trebuie sê scfi, domnulu meu, câ eu nu comunicu nice odata sciri false si, prin urmare, nice nu potu sê le demintiescu. Me recomendu!“

= (*Escursiunile de placere*) sunt la ordenea dílei in Americ'a. In lun'a trecuta se arangià o asemene escursiune in San-Francisco; 125 individi, dómne si domni, din cerculu comerciantiloru mai bogati, ocupara locu in unu locomot vu cu comoditate si despartieminte admirabile, din fabric'a lui Pullmann. Acì se afla in fia-care vagonu salóne de conversatiune, refectórie, camere de nópte; clavire, calde reci si calde inca nu lipsescu. Intr'unu cupeu incapu 25—30 persóne. Minunate-su lucrurile tale, oh minte — americana!

= (*Baronés'a Lilienberg*) intrà, mai de-una-dî, la dlu Bauernfeld, autoru dramaticu in Vien'a, si cerù câte-va din operele lui, câ-ci le iubesco multu. Voindu sê implinésca dorinti'a si placerea dnei baronese, pe care, din nefericire, n'avea norocire s'ó cunósca nice macaru dupa nume, dlu Bauernfeld intrà in cabinetulu seu vecinu si i-aduse piesele dorite. Facundu dlui autoru câte-va complimente gratióse, tener'a baronésa din „dealulu lilieloru“ se departà, suridiendu in modu farmecatoru. Fericitulu postu, farmecatu de surisulu frumósei baronese, nu observà decâtu numai dupa unu intervalu d'ó óra, câ orologiulu seu, in pretiu de 100 fl. v. a., farmecatu póte si elu de gratiele femeiesci, a insocitu pe — baronés'a Lilienberg.

= (*Rundunic'a acusatória*) O fóia germana spune, câ la tribunalulu politiaiu se pertractá caus'a unui omu acúsatu pentru maltratarea vitelor sale, candu éca, o rundunica intra pre feréstr'a deschisa si se pune pre més'a verde inaintea judecatoriului. Mitutic'a de ea se lasà a fi prinsã; câ-ci de piciorulu ei erã legata o siedula, care i-impedecá sborul. Pre siedula erã scrisu: „Kommt von Wolf an der Schleuse nr. 12.“ Intemplarea conduse pre bit'a paserice chiaru la loculu, unde si-potù descoperi plansórea contr'a nemilosulu ce a maltratatu-o. Politia chiamà indata la judecata pe Wolf, si rundunic'a remase sub paza politiaia pana la finea pertractarei plansórei sale.

= (*Infalibilitatea papala*) se va proclamá, in 17 jului, de dogma. Asié ni spune unu telegramu din Rom'a. Caldur'a grozava a storsu si ultim'a schintea de paciintia din cuviosii membri ai conciliului. Opusetiunea s'a desgustatu tare, vediendu, câ cuvintele ei luminate si binevoitórie prindu radecine in mintile si inimele infalibilistiloru — chiaru asié, ca mazerea pre parete. Poporulu Romei este fórte agítatu. Din inscriptiunea crucii lui Cristosu: I. N. R. I. — fécera urmatóri'a paromasia: „Io Non Ricognosco Infallibilità!“ Io nu recunoscu infalibilitatea!

= (*Sistemulu parlamentar*) l'a definitu nu demultu cu multa pregnantia o geniala dama francesa, anume: „In câtu sistemulu parlamentar cade sub sfer'a preceperii mele, acel'a nu este altu-ce decâtu o economía casnica, in care natiunea representa pe femeia ér principele pe barbatu. Conventiunea lor matrimoniale se numesce plebiscitu. Cavalerii dómnei sunt ministrii.“

= (*Em. Girardin*) si-vendù „Libértatea“ pentru 1.200,000 franci, cabinetulu lui Ollivier.

= (*Erumperea resbelului*) între Franci'a și Prusii'a e mai multu decâtu verosimila. Napoleonu nu voiesce, ca tronulu ispaniolu să ajunga în manile prințului de Hohenzollern, cu tôte că acest'a i-este consanguenu dupa mama; imperatulul vré, ca corón'a Ispaniei să decoreze fruntea unei dinastii din ras'a latina. Prusii'a se semte ofensata. Pregatirile pentru resbelu se facu cu iutiela în ambe partile. Grammont, ministrulu francesu pentru esterne, cerú, în 12 juliu, de la corpulu legislativu, votarea unei sume de 500 milioane franci si unu contingentu de 140,000 feciori. Armat'a francesa, ca si cea prussiana, e în miscare. Oficierii prussiani, petrecatori în Vien'a, primira ordinu d'a se rentorná fara intardfare în patri'a loru. Telegramele mai nóue ni spunu, că Thoel, locutientorulu lui Bismarck, care petrece adi în Ems, în societatea regelui Villiamu, a dechiaratu reprezentantiloru germani, că nu voru trece optu zile, pana ce resbelulu va fi inceputu.

Felurite.

= (*Femeile invetiate ale Italiei*). Acésta t'era frumósa si fertila a fostu focariulu culturai moderne. Genie mari, talente celebre au resaritu din sinulu acestui paradisu pamentescu. Nu ne vomu mirá dara, aflandu cá, chiaru si în seclulu alu XVI, nu erá în Itali'a cetate, care sê nu aiba câte o poetrice. Neapolea aveá pe Vittori'a Colonna, pe Tulli'a d'Arragona si pe Isabell'a di Morra; Florenti'a se mandriá cu Claricea de Medici-Struzzi; Milanulu cu Camill'a Scarampa; Boloni'a cu Luci'a Bertana; Genu'a cu Mari'a Spino-la; Bergamo cu Isor'a Brembati; Reggio cu Lucreti'a Bebbia; Moden'a cu Tarquini'a Molza; Bresci'a cu Veronic'a Gambará; Padu'a cu Caspar'a Stampa; Urbino cu Laur'a Battiferi s. a. — Alte femei italiene aveau multu mai mare aplecare pentru cestiuile religiuaric, si luara parte nu neînsemnata în miscamintele protestantiloru. Istori'a patriei loru a uitatu de multu numele loru; dar le-au conservatu cu multa pietate strainii, d. e. Macrie, în cartea sa intitulata: „Istori'a reformatiunei din Itali'a sub decursulu seclului XVI.“ Biografi'a Olimpiei Morata care, cea d'antáia, fú norocósa a functiuná ca profesóra, la o universitate germana, s'a publicatu nu demultu în limb'a nemtiésca, francesa si anglesa. Fii d'ai unoru natiuni straine veneréza memori'a acelei femei, despre care patri'a ei nice nu scie, de a traitu candu-va séu ba o asemene femeia. Mai multe femei luminate aperau si spriginiáu, pre tempulu acest'a, reformatiunea, în cetatea Lucca. Seclulu XVII a fostu fôrte sterilu; spretulu popóreloru erá incatenatu; literatur'a si poezi'a erá în decádintia; efectele acestei situatiuni se potura observá si în seclulu XVIII. Cu tôte aceste, acésta época inca s'póte mandri cu pucine femei nobile, de unu spirit elevatu, cari luptara cu multa energiá contra ignoratiiei ce se latiá în dimensiuni periculóse. Nu este micu numerulu aceloru femei, cari prelegeau cu clocintia si întieptiuno rara depre catedrele universitatiloru. Dora d'Accorso ocupá degiá în seclulu XIV catedr'a juridica din Boloni'a; éra Laur'a Sereta-Serena se aminte ce între profesorii din seclulu XV. ai universitatii de Brescia. Femeile seclului XVIII. aretara sim-

patia mai multa pentru sciintiele naturale, pentru matematica si fisica, decâtu pentru sciintiele juridice; Mari'a Gaetana-Agnezi va fi pururea decorulu cununei dameloru italiene din époc'a acést'a. Nascuta în Milanu, în an. 1718, ea dá, inca în fraged'a sa copilaria, semne admirabile despre frumósele sale talente. Erá copila de 9 ani, candu scrise o disertatiune latina despre capacitatea juridica a femeiloru; candu erá de 11 ani, scia vorbi limb'a greca; în etate de 13 ani, ea traduse din latiná în limb'a gréca, italiana, francesa si germana, oper'a lui Freinshe m, intitulata: „Apendice la Curtiu Quintu.“ Dupa ce invetiá limb'a ispaniola, se prepará, în etate de 17 ani, din limb'a evreica. Studiulu acestoru limbe i-a servitu de chiaie pentru a intrá în santuariulu secretu alu sciintieloru mai înalte. Multi, dintre barbatii cei culti, nu cunoscú nice numele aceloru ramuri de sciintia, în cari Mari'a Gaetana crá pré versata. Inca nu implinise 20 de ani, candu scrise o frumósa disertatiune a supra 191 de teme filosofice. — Fôrte angustu ar fi spatiulu, ce ni remase pentru acésta rubrica, daca amu voi sê atingemu chiaru si numai numele aceloru femei cu spiretu înaltu, cari se interesáu p'atunci de prosperitatea morala si materiala, familiara si sociala a umanitatii mai multu decâtu de — moda si toaleta!

Gâcitura de semne.

De Virgini'a Baritiu.

∓sac:~u i? :ulleși?;ie ±e | aș;e ±'aΔu ;ou ?u,,,e
±e ia:e Δu?i ±e ±iΔe a,,,oșuΔu,,,ia,,, | a:~;
±e es;e ±aș o ~Ș,,,a a li leși~e' ? Δu,,,o
±e ~e ±aș :u,,, ~u +ia;ia ±e ~e ±aș,,,a,,,
?a:~u;

±e ±i~i ~ai o ~Ș,,,a a li iuXi;u ±e ;i?e
±e ~e ai lo:;u ~Ș,,,i?eΔa :i ai ±i:u ~a,,,e iu-
Xe:;i

±aș a:;a ?ui o ~Ș,,,a :a :uleșu a ±i i?,,,i?e
:a,,,i +e:;e±ie:~u iu?e;ia ±e ~e;u ?u +oșXe:;i

Deslegarea gâciturei de semne din nr. 23.

De mai esiste 'n pi-ptu-ti virtute stramosiésca,
Amóre natiunala si unu sentiu superbu romanu,
Ah, nu te dá, Romane, ci fa sê mai lucésca
In Daci'a odota nepotii lui Traianu;
Si-atunci evóca mandru strabunii din morminte,
Sê-si véda stranepotii din jugu eliberati,
Sê-si véda stralucita si mare a loru ginte,
Sê véda genii Romei în fii-si renviati!

Deslegare buna primiramu de la dómnele si demnisiórele: Mari'a Pecurariu n. Bold nu, Idoni'a Damsia n. Emanuilu, Mari'a Gaitanu; Silv'a Moldovanu, Ersili'a Magdu, Mari'a Ionescu; si de la domniú Ioachim Munteanu, Iliá Sporea, Ales. Frumosu, Ales. Valutianu, Nestoriu Damsia.

Indreptare. În poezi'a din fruntea nrului trecut, pe colón'a a dóu'a, sirulu alu cincele de desuptu sê se cetésca asié: „Par cá-i vactu de orfana.“

In suplementu: „Cavalerii noptii“ tomulu 1, col'a 1.

Proprietariu, redactoru respundiatoru si editoriu: **IOSIFU VULCANU.**

Cu tipariulu lui Alesandru Kocsí în Pest'a. Piat'a Pesciloru, Nr. 9.